МОНГОЛ УЛСЫН ЗАСГИЙН ГАЗАР

УУЛ УУРХАЙ ХҮНД ҮЙЛДВЭРИЙН ЯАМ

СЕСМИМ
Т Ө С Ө Л
МОНГОЛ УЛСЫН ОЛБОРЛОХ САЛБАРЫН МЕНЕЖМЕНТИЙГ БЭХЖҮҮЛЭХ ТӨСӨЛ

ЭРДЭС БАЯЛГИЙН САЛБАР БА ЖЕНДЭР: БАЙГАЛЬ ОРЧНЫ МЕНЕЖМЕНТ БА ИРГЭДИЙН ОРОЛЦОО

П. БОЛОРМАА, ТЭРГҮҮН
ТОГТВОРТОЙ ХӨГЖИЛД ТАЛУУДЫН ОРОЛЦОО

17.11.2017

Global Affairs Canada
Affaires mondiales Canada

The Asia Foundation

МОНГОЛ УЛСЫН ЗАСГИЙН ГАЗАР

УУЛ УУРХАЙ ХҮНД ҮЙЛДВЭРИЙН ЯАМ

СЕСМИМ
Т Ө С Ө Л
МОНГОЛ УЛСЫН ОЛБОРЛОХ САЛБАРЫН МЕНЕЖМЕНТИЙГ БЭХЖҮҮЛЭХ ТӨСӨЛ

БАЙГАЛЬ ОРЧНЫ МЕНЕЖМЕНТИЙН ТӨЛӨВЛӨГӨӨГ БОЛОВСРУУЛСАН ТУРШЛАГААС:

2010 - 2016 ОНУУДАД АЗИЙН САН

“БАЙГАЛЬ ОРЧНЫГ ХАМГААЛАХАД ТАЛУУДЫН ОРОЛЦООГ НЭМЭГДҮҮЛЭХ НЬ” ТӨСӨЛ

Global Affairs Canada
Affaires mondiales Canada

The Asia Foundation

МОНГОЛ УЛСЫН ЗАСГИЙН ГАЗАР

УУЛ УУРХАЙ ХҮНД ҮЙЛДВЭРИЙН ЯАМ

СЕСМИМ ТӨСӨЛ
МОНГОЛ УЛСЫН ОЛБОРЛОХ САЛБАРЫН МЕНЕЖМЕНТИЙГ БЭХЖҮҮЛЭХ ТӨСӨЛ

АМЖИЛТ, ҮР ДҮН:

Байгалийн нөөцийн хариуцлагатай ашиглалтыг хангах иргэдийн оролцуулсан олон талт зөвлөлийг байгуулсан

Бичил уурхай дахь жендерийн үнэлгээг хийсэн
Бичил уурхайгаар эвдэрсэн газрыг нөхөн сэргээх аргачлалыг боловсруулсан

Сумын байгаль орчны менежментийн төлөвлөгөөг боловсруулсан

Global Affairs Canada
Affaires mondiales Canada

The Asia Foundation

МОНГОЛ УЛСЫН ЗАСГИЙН ГАЗАР

УУЛ УУРХАЙ ХҮНД ҮЙЛДВЭРИЙН ЯАМ

СЕСМИМ ТӨСӨЛ
МОНГОЛ УЛСЫН ОЛБОРЛОХ САЛБАРЫН МЕНЕЖМЕНТИЙГ БЭХЖҮҮЛЭХ ТӨСӨЛ

БАЙГАЛЬ ОРЧНЫ МЕНЕЖМЕНТИЙН ТӨЛӨВЛӨГӨӨНИЙ ЗОРИЛГО:

Байгалийн нөөц ашиглалтын нөхцөл байдлыг дүгнэх, байгаль орчны үнэлгээг нэгтгэх, мөн орон нутгийн оролцогч талуудын зөвшилцөл болоод хууль эрх зүйн орчноор дамжуулан сумын түвшний тогтвортой хөгжлийн төлөвлөлтийг бий болгох үйл явдал юм.

ЭДИЙН ЗАСГИЙН ӨСӨЛТ, БАЙГАЛЬ ОРЧНЫ ХАМГААЛАЛЛЫГ ТЭНЦВЭРТЭЙ ХАНГАХ ЗАМААР НИЙГМИЙН ЭРЭГ ҮР НӨЛӨӨГ ГАРГАХ

Global Affairs Canada
Affaires mondiales Canada

The Asia Foundation

МОНГОЛ УЛСЫН ЗАСГИЙН ГАЗАР

УУЛ УУРХАЙ ХҮНД ҮЙЛДВЭРИЙН ЯАМ

СЕСМИМ ТӨСӨЛ
МОНГОЛ УЛСЫН ОЛБОРЛОХ САЛБАРЫН МЕНЕЖМЕНТИЙГ БЭХЖҮҮЛЭХ ТӨСӨЛ

БАЙГАЛЬ ОРЧНЫ МЕНЕЖМЕНТИЙН ТӨЛӨВЛӨГӨӨНД ИРГЭДИЙН ОРОЛЦОО:

СУМЫН ХӨГЖЛИЙН **АЛСЫН ХАРАА, ЭРХЭМ ЗОРИЛГЫГ** ТАЛУУД ХАМТРАН ТОДОРХОЙЛСОН.

АЛСЫН ХАРАА, ЭРХЭМ ЗОРИЛГОД НУТГИЙН ИРГЭДИЙН САНАЛ БОДОЛ, ХҮСЭЛ ЭРМЭЛЗЭЛ ШИНГЭСЭН БАЙГАА.

МОНГОЛ УЛСЫН ЗАСГИЙН ГАЗАР

УУЛ УУРХАЙ ХҮНД ҮЙЛДВЭРИЙН ЯАМ

СЕСМИМ ТӨСӨЛ
МОНГОЛ УЛСЫН ОЛБОРЛОХ САЛБАРЫН МЕНЕЖМЕНТИЙГ БЭХЖҮҮЛЭХ ТӨСӨЛ

БАЙГАЛЬ ОРЧНЫ МЕНЕЖМЕНТИЙН ТӨЛӨВЛӨГӨӨ:

БАЙГАЛИЙН НӨӨЦ, БАЙГАЛИЙН НӨӨЦ АШИГЛАГЧДИЙН ЗУРАГЛАЛ ХИЙЖ,

НУТГИЙН БАХАРХАЛ БОЛСОН ТҮҮХ СОЁЛЫН ДУРСГАЛТ ГАЗРУУД, БАЙГАЛИЙН ҮЗЭСГЭЛЭНТ ЦОГЦОЛБОР ГАЗРУУД, БАЙГАЛИЙН ОЛОН ЯНЗ БАЙДЛЫГ ТОДОРХОЙЛСОН

МОНГОЛ УЛСЫН ЗАСГИЙН ГАЗАР

УУЛ УУРХАЙ ХҮНД ҮЙЛДВЭРИЙН ЯАМ

СЕСМИМ ТӨСӨЛ
МОНГОЛ УЛСЫН ОЛБОРЛОХ САЛБАРЫН МЕНЕЖМЕНТИЙГ БЭХЖҮҮЛЭХ ТӨСӨЛ

СУМЫН БАЙГАЛЬ ОРЧНЫ МЕНЕЖМЕНТИЙН ТӨЛӨВЛӨГӨӨ:

БАЙГАЛИЙН НӨӨЦИЙГ АШИГЛАГЧ ТАЛУУД ХООРОНДЫН **ХАРИЛЦАА**, БАЙГАЛЬ ОРЧНЫ ӨМНӨ ХҮЛЭЭХ **ҮҮРЭГ ХАРИУЦЛАГЫГ ТОДОРХОЙЛЖ,** СУМЫН ЭДИЙН ЗАСГИЙН ҮЙЛ АЖИЛЛАГААНУУДААС БАЙГАЛЬ ОРЧИНД ҮЗҮҮЛЖ БУЙ **СӨРӨГ НӨЛӨӨЛЛҮҮДИЙГ ЭРСДЭЛТЭЙ НЬ ҮНЭЛЭН ТОГТООЖ** ҮЕ ШАТТАЙ ХЭРЭГЖҮҮЛЭХ **ХАРИУ АРГА ХЭМЖЭЭГ ТАЛУУД ХАМТРАН ТОДОРХОЙЛСОН**.

Global Affairs Canada
Affaires mondiales Canada

The Asia Foundation

Оролцогч талууд	Малчид	БУЕ-ийн эргэд\ нөхөрлөл\ ТББ	Төм уурхай	Бизнесмен	Мянгат малчид	ХАМО/хувиараа ашигт малтмал олборлогчид/
Малчид	эерэг	төвөгтэй	төвөгтэй	Эерэг	Дунд зэрэг	төвөгтэй
Мянгат малчид/ус бэлчээр хоорондын зөрчил/	Дунд зэрэг	Аюултай	Аюултай	Эерэг	Эерэг	Аюултай
БУЕ-ийн эргэд	төвөгтэй	Эерэг	Дунд зэрэг	Эерэг	төвөгтэй	Дунд зэрэг
Төм уурхай	Аюултай	Төвөгтэй	эерэг	эерэг	Аюултай	төвөгтэй
Бизнесмен	эерэг	Эерэг	Дунд зэрэг	Дунд зэрэг	эерэг	Эерэг
ХАМО /хувиараа ашигт малтмал олборлогчид /?	Аюултай	Дунд зэрэг	Дунд зэрэг	эерэг	Аюултай	Эерэг

МОНГОЛ УЛСЫН ЗАСГИЙН ГАЗАР

УУЛ УУРХАЙ ХҮНД ҮЙЛДВЭРИЙН ЯАМ

СЕСМИМ ТӨСӨЛ
МОНГОЛ УЛСЫН ОЛБОРЛОХ САЛБАРЫН МЕНЕЖМЕНТИЙГ БЭХЖҮҮЛЭХ ТӨСӨЛ

Байгалийн нөөцийг ашиглагч талуудын зөрчилдөөнтэй үндэслэлтэй хэмжээ авах үүрэг хүлээгчид

Зөрчилдөөн болон үүрэг хүлээгч тал	Засаг дарга	ИТХ	БОУБ-гч	БУТББ "Өлзийт хишиг буян"	Багийн Засаг дарга
Малчид-бичил уурхай, Том уурхай, ЖАМО хоорондын зөрчил	+++	+++	+	++	++
БУЭ-том уурхай-ЖАМО-малчид хоорондын зөрчил	+++	++	+	++	++
Иргэд, аялал жуулчлалын зөрчил	+++	+	++		++

Global Affairs Canada
Affaires mondiales Canada

The Asia Foundation

МОНГОЛ УЛСЫН ЗАСГИЙН ГАЗАР

УУЛ УУРХАЙ ХҮНД ҮЙЛДВЭРИЙН ЯАМ

СЕСМИМ ТӨСӨЛ
МОНГОЛ УЛСЫН ОЛБОРЛОХ САЛБАРЫН МЕНЕЖМЕНТИЙГ БЭХЖҮҮЛЭХ ТӨСӨЛ

Байгалийн нөөц ийг ашиглагч талуудыг баг үнэт зүйлс хоорондын харилцаа

Оролцогч тал\ БОНы бүрэлдэхүүн хэсэг	Аргаль, янгир, зээр, чоно, шилүүс т.м	Байгалийн нөөц, баялаг /ашигт малтмал, ховор эмийн ургамлууд, сувиллын эслэг, булаг шанд, бэлчээр, ус/	Улсын болон ОНТХ-тай газруудыг /Загийн ус, Дэлүүл, Цагаан суварга, Өөш манхан, Морин толгойн цав/	Археологийн олдворуудыг /чулуужсан модод, үлэг гүрвэлийн өндөг, яс, түүх, соёлын өвүүд/
Малчид	Хулгайн ан хийдэг			Гадныхныг мэдээлэгч хиргисүүр, булш хамтарч ухдаг
ХАМО	Хулгайн ан хийдэг	Ухаж түйтгэх магадлалтай	Түсгай хамгаалалттай газар нутагт дураараа ашигт малтмал болон соёлын өвийн үнэт зүйлсийг ухаж түйтгэдэг, заг, бутлагүргамлыг дураар түүж түлдэг	Хайгч багажны тусламжтай хиргисүүр, булш ухдаг, түйтгэдэг
Бичил уурхай		Тээвэрлэлтээс үүдэлтэй бэлчээр, хөрсний доройтол үүсгэдэг		
Том уурхай	Үргэж дайжих усаж үгүй болох	Газрын түний болон хөрсний усны нөөц, судлыг тэмтээдэг, зүй бусаар хяналтгүй ашигладаг		

Жишээ: Усны менежментийн төлөвлөгөө

Сөрөг нөлөөллүүд	Зайлсхийх, бууруулах, арилгах төлөвлөгөө	Хэрэгжүүлэх хугацаа ба давтамж	байгаль хамгаалах бусад төлөвлөгөө, бодлоготой уялдсан байдал	нийт зардал, эх үүсвэр	шалгуур үзүүлэлт	хариуцах тал
Усны эх, түүний орчмын бохирдол: **/Ус ашиглагчийн буруу үйл ажиллагаа болон малчдын хайхарамжгүй байдал, худгийн барилгын эвдрэл,гэмтэл/**	-Инженерийн хийцтэй худгийг гэрчилгээжүүлэх -малчид, малчдын бүлэгт гэрээгээр эзэмшүүлэх, засвар үйлчилгээ хийхэд урамшуулах --төв, сууринги йн усанд ариун цэвэр хамгаалалтын бүс тогтоох -Уст цэгийн тооллого хийх, чанар байдлыг тогтоох -Хаягжуулах	Тогтмол	ГЗБТөлөвлөгөө, Усны үндэсний хөтөлбөр, Цөлжилттэй тэмцэх үндэсний хөтөлбөр	Төсвийн хөрөнгө Бусад талуудын хөрөнгө	Бүх худаг эзэнтэй болж ашиглалт, хамгаалалт сайжирах Уст цэгийн мэдээллийн сан бүрдэнэ.	ЗДТГ, малчид, мэргэжлийн байгууллага
Усны эх үүсвэрийн хомсдол: **/усны түвшин доошлох, булаг, худгийн орчинд уул уурхайн зориулалтаар газар ухах, алт угаах /**	-Усны нөөцийн орчимд айл өрхүүдийн тоог хязгаарлах, -усжуулагдаагүй бэлчээрийг усжуулах, хайгуул хийх, -энгийн уурхайн худаг шинээр гаргах, засварлах -усны орчинд уул уурхайн үйл ажиллагаа явуулахыг хориглох	Тогтмол	Ерөнхий төлөвлөгөө, ГЗБТ, ОНХС, Экологийн боловсрол олгох хөтөлбөр, Засаг даргын мөрийн хөтөлбөр	Төсвийн хөрөнгө Бусад талуудын хөрөнгө	Нэмэгдсэн худаг, орсон төлбөр, лицензийн байршил	ИТХ, Засаг дарга, ЗДТГ Лиценз эзэмшигч ААН

МОНГОЛ УЛСЫН ЗАСГИЙН ГАЗАР

УУЛ УУРХАЙ ХҮНД ҮЙЛДВЭРИЙН ЯАМ

СЕСМИМ
Т Ө С Ө Л
МОНГОЛ УЛСЫН ОЛБОРЛОХ САЛБАРЫН МЕНЕЖМЕНТИЙГ БЭХЖҮҮЛЭХ ТӨСӨЛ

ЭДИЙН ЗАСАГ, НИЙГМИЙН ХӨГЖЛИЙН СУУРЬ БОЛСОН БАЙГАЛИЙН НӨӨЦИЙГ ЗӨВ ЗОХИСТОЙ

АШИГЛАХ, НӨХӨН СЭРГЭЭХ, ХАМГААЛАСНААР

ИРЭЭДҮЙТЭЙ ХӨГЖЛИЙГ БИЙ БОЛГОНО.

Global Affairs Canada
Affaires mondiales Canada

The Asia Foundation

МОНГОЛ УЛСЫН ЗАСГИЙН ГАЗАР

УУЛ УУРХАЙ ХҮНД ҮЙЛДВЭРИЙН ЯАМ

УУЛ УУРХАЙ ӨЧИГДӨР ӨНӨӨДӨР 95 МАРГААШ...

СЕСМИМ ТӨСӨЛ
МОНГОЛ УЛСЫН ОЛБОРЛОХ САЛБАРЫН МЕНЕЖМЕНТИЙГ БЭХЖҮҮЛЭХ ТӨСӨЛ

АНХААРАЛ ХАНДУУЛСАНД БАЯРЛАЛАА!

Global Affairs Canada

Affaires mondiales Canada

The Asia Foundation